

Salassapito ja uhkaavat tilanteet

”Saanko kertoa epäilemäni varkaan nimen, vaikka hän on asiakkaani? Miten kerron tai saanko kertoa asiakkaastani, joka uhkailee ihmisiä väkivallalla?” Salassapitoon liittyvät kysymykset askarruttavat usein erityisesti diakoniatyöntekijöitä.

Monesti kysymykset liittyvät nimenomaan jonkinlaisiin uhkaaviin tilanteisiin tai tapauksiin, joissa velvollisuudet tuntuvat olevan jossain määrin ristiriidassa. Vahvana tuntuu myös elävän käsitys, että diakoniatyöntekijän salassapitovelvollisuus olisi sama kuin papilla. Näin ei kuitenkaan ole. Pappeja koskeva salassapitovelvollisuus seuraa kirkkolain rippisalaisuutta koskevasta säännöksestä, mutta kirkon muita viranhaltijoita koskeva vaitiovelvollisuus seuraa pohjimmiltaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetusta laista eli julkisuuslaista.

Julkisuuslain mukaan viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä.

Vaitiovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun virkasuhde on päättynyt. Selkeää on siis, että esimerkiksi diakonian asiakkuus on salassa pidettävä tieto. Ero diakoniatyöntekijän ja papin salassapitovelvollisuudessa tulee korostuneemmin esiin, kun on kyse tilanteista, joissa salassapitoa olisi tarve koetella. Kun pappia kuullaan todistajana, pappi ei kirkkolain perusteella saa ilmaista sitä, mitä yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa on hänelle uskottu. Julkisuuslaissa sen sijaan on säädetty salassa pidettävien tietojen antamisesta muille viranomaisille ja muun muassa poliisilaissa on säännös, joka tietyissä tilanteissa oikeuttaa tiedon saamiseen.

On hyvä huomioida, että sekä pappeja että julkisuuslain perusteella vaitiovelvollisia koskee velvollisuus ilmoittaa tekeillä olevasta törkeästä rikoksesta. Papin tosin on ensin kehotettava henkilöä itseään ilmoittamaan asiasta viranomaisille. Jos tämä ei siihen suostu, papin on ilmoitettava asiasta itse. Asianomaista pappi ei silti saa suoraan tai välillisesti ilmaista. Muut kirkon työntekijät eivät ole ilmoitusvelvollisuuden suhteen erityisasemassa, eli heidän ei tarvitse pyrkiä ensin saamaan asianomaista itseään kertomaan. Jos tietää törkeän rikoksen olevan hankkeilla, eikä anna ajoissa tietoa estettävissä olevasta rikoksesta viranomaiselle tai sille jota vaara uhkaa, tulee itse syyllistyneeksi törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämiseen, josta säädetään rikoslain 15 luvun 10 §:ssä. Samassa lainkohdassa myös luetellaan rikokset, joita ilmoitusvelvollisuus koskee. Muunlaisia ilmoitusvelvollisuuksia kirkon viranhaltijoille seuraa esimerkiksi lastensuojelulaista.